

53) ve Marston Speight'in "The Will of Sa'd b. A. Waqqas: The Growth of a Tradition" (Isl., L [1973], s. 249-267) adlı makaleleri burada zikredilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 168-187; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 137-150; Ali b. Medîni, *Tesmiyetü men ruviye 'anhü min evlâdi'l-aşere* (nşr. Ali M. Cemmâz), Küveyt 1402/1982, s. 87-88; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 43; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, I, 144-146; Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, *el-Meclis 238: Fî Fazli Ebî İshâk Sa'd b. Ebî Vak্কâs* (nşr. Sekîne eş-Şihâbî, *et-Türâşu'l-Arabî*, III/11-12 içinde), Dimaşk 1403/1983, s. 187-196; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 366-369; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, X, 309-314; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, I, 92-124; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 22-23; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 73-76; V, 259-260; a.mlf., *Tehzîbü'l-Tehzîb*, III, 483-484; Ahmed Zekî Safvet, *Cemheretü resâ'ilil-'Arab fi 'uşûri'l-'Arabiyyeti'z-zâhire*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-ilmîyye), I, 207, 226-232; Abdüsettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muhaddîşin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, II, 115-152; Mahmûd Emin en-Nevâvî, "Sa'd", *ME*, XXVI/17-18 (1955), s. 1015-1021; İsrâfil Balci, "Hz. Ömer'in Komutan Atama Stratejisi: Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh Örneği", *On-dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 20-21, Samsun 2005, s. 171-212; K. V. Zetterstéen, "Sa'd", *JA*, X, 18-20; Marziyye Muhammedzâde, "Sa'd b. Ebî Vak্কâs", *DMT*, IX, 157-169; G. R. Hawting, "Sa'd b. Abî Vak্কâs", *EI*² (İng.), VIII, 696-697.

İBRAHİM HATİBOĞLU

SA'D b. HAYSEME

(سعد بن خيشمة)

Ebû Hayseme (Ebû Abdillâh) Sa'd b. Hayseme b. el-Hâris el-Evsi el-Ensârî (ö. 2/624)

Sahâbî.

Medine'nin iki büyük kabilesinden Evs'in Amr b. Avf oğulları boyundandır. Kubâ köyünde doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Sahâbe arasında Sa'd el-Hayr diye tanınırdı. Birinci Akabe Biatı'ndan (621) sonra Hz. Peygamber tarafından Medine'ye muallim olarak gönderilen Mus'ab b. Umeyr vâsıtasıyla müslüman oldu. Bir yıl sonra Hz. Peygamber'i Medine'ye davet etmek için Mekke'ye giden Medineliler arasında bulunan Sa'd, hicretin yolunu açan ve İkinci Akabe Biatı adı verilen bu buluşmada Allah resulü ile Medineliler arasındaki irtibatı sağlamak üzere kabilelerini temsilen seçilen on iki delegeden (**nakib***) biriydi (bk. **AKABE BİATLARI**).

Hz. Peygamber ve müslümanların hicret sırasında Medine'den önce ilk konakladıkları yerlerden biri Kubâ köyü ve burada bulunan Sa'd b. Hayseme'nin eviydi. Özellikle bekâr muhacirler geniş ve misafir ağırlamaya elverişli olan bu evde kalmış, hatta ev bundan dolayı sahâbe arasında

"Beytü'l-uzzâb" (bekârlar evi) olarak anılmıştır. Bazı rivayetlerde Hz. Peygamber'in, Sa'd'ın evinin yanı başında bulunan Külsûm b. Hidm'in evinde kaldığı, ancak ashap ile görüşmek, sohbet etmek ve dertlerini dinlemek için Sa'd'ın evini kullandığı belirtilmektedir. Allah resulünün inşa ettirdiği Kubâ Mescidi de Sa'd b. Hayseme'nin evinin önündeki arsa üzerindedir (bk. **HİCRET; KUBÂ**). Hicretin hemen ardından muhacirler ile Medineli ensar arasında yapılan kardeşlik anlaşmasında (bk. **MUÂHÂT**) Hz. Peygamber halasının oğlu ve sütkardeşi Ebû Seleme el-Mahzûmî ile Sa'd b. Hayseme'yi kardeş ilân etmiştir.

Sa'd b. Hayseme hicretin 2. yılında (624) Bedir Gazvesi'nde şehid düştü. Bu savaşa hem Sa'd hem de babası Hayseme katılmak istemiş, ancak Allah resulü ikisinden birinin ev halkı ile ilgilenmesi gerektiğini söyleyerek buna izin vermemiş ve aralarında çekilen kura Sa'd'a çıkmıştı. Şehâdet özlemi çeken babası Hayseme de bir yıl sonraki (3/625) Uhud Gazvesi'nde şehid düştü. Sa'd b. Hayseme, Evs kabilesinden Cemile (Habîbe) bint Ebû Âmir ile evlenmiş, bu evlilikten Abdullah adında bir oğlu olmuş ve bu oğlundan devam eden nesli 200 (815) yılına kadar sürmüştür. Erken bir dönemde vefat ettiği için Hz. Peygamber'den rivayet ettiği herhangi bir hadise rastlanmaz.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*2, II, 444, 456, 478, 493, 690, 707; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebir* (nşr. Ali M. Ömer), Kahire 1421/2001, III, 446-447; Belâzürî, *Ensâb*, I, 194, 240, 252, 253, 263, 271, 296, 537, 570; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 588-589; İzzeddin İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Ali M. Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmecûd), Beyrut 1415/1994, II, 429-430; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 55-57; VIII, 149; Abdülkuddûs el-Ensârî, *Âşârü'l-Medineti'l-münevere*, Medine 1393/1973, s. 25-27, 246-247.

MEHMET EFENDİOĞLU

SA'D b. MUÂZ

(سعد بن معاذ)

Ebû Amr Sa'd b. Muâz b. Nu'mân el-Ensârî el-Evsi (ö. 5/627)

Ensarin önde gelenlerinden, sahâbî.

590 yılında Medine'de doğdu. Evs kabilesinin Abdüleşheloğulları kolundandır. Annesi, Hazrec kabilesinden Ümmü Sa'd Keşşe bint Râfî el-Ensârîyye'dir. Birinci Akabe Biatı'ndan (621) sonra Medineliler İslâm'a davet etmek için Hz. Peygamber tarafından gönderilen Mus'ab b. Umeyr'in teklifiyle İslâmiyet'i kabul etti. Onun müslüman olması Medine'nin İslâmlaşmasında bir dö-

nüm noktası sayılır. Medine'ye geldikten sonra Neccâr oğulları'ndan Es'ad b. Zürrâre'nin evine yerleşen ve davet faaliyetini buradan yürüten Mus'ab b. Umeyr'in çalışmaları Sa'd b. Muâz'ı rahatsız etmiş, kabilesinin önde gelenlerinden Üseyd b. Hudayr'ı ikna ederek Mus'ab'ı Medine'den uzaklaştırmaya karar vermişti. Ancak Mus'ab'ın güzel Kur'an okuyuşunu ve etkili konuşmalarını dinledikten sonra önce Üseyd, ardından Sa'd müslüman olmuştu. Sa'd İslâm'ı benimseyince hemen Abdüleşheloğulları'nın mahallesine gitti ve halkı toplayarak herkesin müslüman olmasını, kabul etmeyenlerle ilgisini keseceğini söyledi. Saygın kişiliği sebebiyle teklifi kabul edildi ve o gün Abdüleşheloğulları'nın tamamı İslâm'a girdi. Bu gelişmeler üzerine Mus'ab b. Umeyr, Sa'd b. Muâz'ın evine taşındı ve İslâm'a davet hizmetini buradan yürütmeye başladı. Kısa bir süre içinde Evs ve Hazrec kabilelerinin büyük bir kısmı müslüman oldu. Bu durum Hz. Peygamber'i ve Mekke müslümanları çok sevindirdi ve hemen hicret hazırlıklarına başlandı. Sa'd b. Muâz ve Abdüleşheloğulları, İkinci Akabe Biatı'nda (622) verilen söze uygun olarak Medine'ye hicret eden Resûl-i Ekrem'e ve diğer muhacirlere sahip çıktığı için Resûl-i Ekrem bir konuşmasında ensarin bütün kabilelerinin üstünlüğünden bahsederken Abdüleşheloğulları'nın onların en değerli kolu olduğunu söylemiştir (Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 180). Muhacirlerle ensar arasında yapılan kardeşlik anlaşmasında (muâhât) Sa'd b. Muâz, Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile, bir rivayete göre ise Sa'd b. Ebû Vakkâs ile kardeş ilân edildi.

Hicretten kısa bir süre sonra umre yapmak için Mekke'ye giden Sa'd müşriklerin önde gelenlerinden eski dostu Ümeye b. Halef'e misafir oldu. Tavaf için Kâbe'ye gittiğinde Ebû Cehil, Hz. Peygamber ile müslümanları Medine'ye kabul edip barındırdıkları için onu tehdit etti. Sa'd da kendisine bir zarar verildiği takdirde Kureyş'in Şam'a giden kervanlarının tehlikeye gireceğini belirterek bu tehdide karşılık verdi. Ebû Cehil'in karşısında bu şekilde konuşamayacağını söyleyen Ümeye'yi de yakında öldürüleceğine dair Resûl-i Ekrem'den bir söz duyduğunu haber vererek korkuttu ve Mekke'den ayrıldı (*Müsned*, I, 400). Resûlullah, Buvât Gazvesi'ne giderken Sa'd b. Muâz'ı Medine'de yerine vekil bıraktı. Bedir Gazvesi'nden önce Hz. Peygamber, Sa'd b. Muâz'a ensarin savaşa katılıp katılmama konusunda ne düşündüğünü sordu. Sa'd, Medineliler'in Aka-